

*Ляшенко Ружена Вікторівна
дисертант зі спеціальності
"менеджмент" на здобуття
наукового ступеня доктора
філософії, аспірант, Житомирський
Національний Агроекологічний
Університет*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ СИСТЕМНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ АГРОБІЗНЕСУ

Агробізнес це стратегічно важливий сегмент української національної економіки, який забезпечує Україні продовольчу незалежність і забезпечує значну частину сільського населення робочими місцями. Україна володіючи великим природним потенціалом, зокрема родючими ґрунтами та сприятливими кліматичними умовами, має чималі перспективи для розвитку аграрного сектору економіки. Однак, економічні можливості аграрного сектора України використовуються не повністю. Сільське господарство забезпечує більше 50% фонду споживання населення та є одним із лідерів серед секторів економіки в товарній структурі експорту та займає друге місце, а також вже багато років має позитивне зовнішньоторговельне сальдо [1].

Підприємства агробізнесу взаємодіють із зовнішнім чинниками впливу, в т.ч. з державою, суспільством, ринком і середовищем, що їх оточує. Кожен з таких чинників здійснює вплив на результати діяльності сільськогосподарського підприємства. Безумовний вплив здійснюється через соціо-еколого-економічні зв'язки. Вони обумовлені попитом (потребою), законодавством, переконаннями та ідеологією суспільства як всередині країни, так і зовнішньо-економічними переконаннями. Таким чином, формуються не відокремлені елементи, а їх сукупність, які у взаємодії починають функціонувати як система [6].

Вивчаючи механізм функціонування системи слід враховувати всі її складові, взаємодію елементів та впливів зовнішнього середовища. У сільськогосподарському підприємстві, при побудові алгоритму функціонування системи, важливим є розуміння, що впливи зовнішнього середовища є сукупністю об'єктів як технічного, так і природного характеру, які не є структурними складовими системи і мають певні властивості та параметрами, що необхідно враховувати при вирішенні поставлених завдань. Проте методологічним прийомом для адекватного

формування моделі та її опису на рівні систем і формалізованого опису об'єктів за функціональними ознаками доцільним є відокремлення об'єктів дослідження. Відповідно, будь-який неелементарний об'єкт можна розглянути як підсистему цілого (до якого належить даний об'єкт), виділивши в ньому окремі частини і визначивши взаємодії цих частин, службовців якої-небудь функції [5].

На результативність та ефективність управлінської діяльності впливають доволі велика кількість різноманітних чинників та передумов. Це, зокрема розвиток потенціалу працівника, його спроможність здійснювати певну діяльність; стан засобів виробництва; соціальні особливості роботи персоналу; рівень культури підприємства тощо. В свою чергу, дані фактори суттєво залежать від індивідуальних особливостей самих керівників: їх авторитетності, стилю керівництва тощо. Через це, дія усіх вище зазначених чинників є спільною.

Кожен з напрямів управління повинен ґрунтуватися на засадах стратегічного менеджменту, у зв'язку з тим що багатогалузевість агробізнесу зумовлює розробку детальних стратегій щодо реалізації інноваційних проектів.

Більшість вітчизняних підприємств агросфери лише нещодавно почали засвоювати технологію стратегічного управління, виокремивши для себе такі основні його переваги [3]: стратегічне управління – це основа для розробки стратегічних планів, проектів і програм, що є системною характеристикою напрямів розвитку підприємства, формування і реалізації організаційних змін; наявність стратегії дозволяє визначити основні напрями та шляхи розвитку підприємства в довгостроковій перспективі, концентруючи зусилля на пріоритетах; стратегічний план передбачає можливість постійного оперативного уточнення в процесі господарської діяльності та змін при умові добре налагодженого зворотного зв'язку.

В процесі реформування вітчизняної економіки впроваджуються зміни не лише в структурі галузей, але й у системі менеджменту їх розвитку. Мінливе зовнішнє середовище, зростаючий рівень конкуренції, підвищення вимог до якості послуг, процеси глобалізації зумовлюють необхідність розробки та впровадження нових підходів до здійснення економічної діяльності в агробізнесі. Зважаючи на це, важливим аспектом у діяльності сільськогосподарських підприємств, на нашу думку, є формування та раціональне використання стратегічних ресурсів. Науковцем А. Предеїним [4], визначено для стратегічних ресурсів певні властиві параметри, а саме: унікальність, гнучкість використання, обмеженість ресурсів, незамінність ресурсів, ефективність ресурсів. Вказані ресурси є безмежні у своєму початковому вигляді, проте рівень

ефективності їх використання виражається через одержання конкурентних переваг.

Однак, сформований механізм системного менеджменту не може формуватися одноразово, оскільки попередньо спланований напрям роботи може втратити актуальність у зв'язку з трансформаційними змінами навколишнього середовища, таких як політичні, соціально-економічні умови, поява нових можливостей або виникненням загроз, які можуть завдати деструктивного впливу на конкурентоспроможність сільського господарського підприємства.

Прийняття рішень у межах агропідприємства як системи потребує застосування достатньої кількості дієвих інструментів [6]. Не зважаючи на те, що історично виокремлюють три основні інструменти впливу на систему [2]: ієрархія, культура та ринок, управління складною системою в сучасних глобалізаційних умовах вимагає удосконалення інструментарію, який інтегрує системи управління.

На думку іноземних науковців загальний інструментарій системи управління варто розподілити на декілька груп, які наведено на рис. 1. Будь-який з наведених інструментів аграрні підприємства повинні використовувати на певних стадіях планування, реалізації, оцінювання чи покращення виробничого процесу.

Інструменти системного менеджменту управління, адаптовані до сільськогосподарського виробництва поділяють на три умовні групи [6]: традиційні інструменти, нові інструменти та додаткові інструменти. До традиційних (основоположних) відносять: діаграми перебігу процесів (блок-схеми), карти контролю (карти Шухарта), контрольні листи (аналітичні листи), діаграма Ісікави (причинно-наслідкові діаграми), діаграма Парето-Лоренца, гістограми, точкова діаграма кореляції. Новими інструментами називають схеми взаємозв'язків, діаграми відносин, схеми-матриці, матриці аналізу даних, діаграми стрілкові, дерево прийняття рішень, програмні графіки процесу прийняття рішень. Серед додаткових інструментів системного менеджменту управління виділяють : візуалізацію даних, аналіз силового поля, методику ABCD, методика ABC, аналіз впливів, мозковий штурм.

Підсумовуючи викладене, можемо зробити висновок про те, що у випадку, коли раціоналізація системи управління, шляхом узгодження елементів та застосування достатнього інструментарію, дасть можливість добитися високих значень індикаторів, то можна спостерігати позитивні зміни у процесі організації менеджменту та досягнення високої економічної ефективності. Проте, варто пам'ятати, що удосконалення менеджменту діяльності сільськогосподарських підприємств та впровадження сучасних технологій потребують значних інвестицій.

Література:

1. Бурачек, І. В. Сучасний стан та перспективні напрями розвитку сільського господарства в Україні [Текст] / І. В. Бурачек, Н. В. Михайленко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2018. – № 21. – С. 134-137.
2. Історичні й сучасні системи управління [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://pidruchniki.com/15290527>
3. Кучеренко В. С. Особливості та сучасні тенденції управління туристичною сферою / В. С. Кучеренко. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/download/2970/2928>
4. Предеїн А. М. Роль ресурсів у стратегічному управлінні підприємствами / А. М. Предеїн // Бізнес Інформ. - 2012. - № 9. - С. 318-326.
5. Система // Вікіпедія [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Система>.
6. Quality management tools [Electronic resource]. - Mode of access : http://www.governica.com/Narz%C4%99dzia_zarz%C4%85dzania_jako%C5%99.
7. Фостолович В. А. Особливості формування сучасних систем управління сільськогосподарськими підприємствами з інтегрованою системою екологічного менеджменту / В. А. Фостолович // Бізнес Інформ. - 2016. - № 5. - С. 122-127.